

ХОЛІСТИЧНИЙ ПІДХІД ЕВОЛЮЦІЙНОЇ ТЕОРІЇ ЕКОНОМІКИ ЩОДО ГЕНЕЗИСУ ТНК

© 2014 РИБАЛКО Ю. С.

УДК 339.97

Рибалко Ю. С. Холістичний підхід еволюційної теорії економіки щодо генезису ТНК

Сучасний етап розвитку світового господарства характеризується формуванням глобальної моделі економічного розвитку. Еволюційна економічна теорія, покликана, у представленні її прихильників, розглядати економічний розвиток як незворотний процес наростання складності, різноманітності та продуктивності виробництва за рахунок періодично повторюваної зміни технологій, видів продукції, організацій та інститутів, як це не дивно, недостатньо вичерпно відреагувала у власному розвитку на нові виклики сучасності у формі процесів глобалізації та процесів, пов'язаних із новим типом відтворення в постіндустріальному суспільстві. У науковій статті, спираючись на основні положення еволюційної теорії економіки та емпірику сучасності, уточнено загальні та специфічні характеристики розвитку ТНК і надано вдосконалене обґрунтування періодизації еволюції ТНК. Використання холістичного підходу еволюційної теорії економіки до періодизації розвитку ТНК і проведений автором аналіз етапів становлення ТНК дозволили визначити характерні закономірності цього розвитку та висловити гіпотезу щодо ймовірності співпадіння за часовими періодами етапів розвитку ТНК з етапами розвитку світової валютної системи, а також окреслити тенденцію формування корпорацій нового покоління – мондіалізованих глобальних складно комбінованих структур.

Ключові слова: ТНК, економічна глобалізація, фінансова глобалізація, мондіалізація, світова транснаціоналізація, еволюційна теорія економіки.

Рис.: 1. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 23.

Рибалко Юлія Сергіївна – асистент, кафедра міжнародних фінансів, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

E-mail: yuliyarybalko@ukr.net

УДК 339.97

UDC 339.97

Рыбалко Ю. С. Холлистический подход эволюционной теории к генезису ТНК

Развитие мирового хозяйства на современном этапе характеризуется формированием глобальной модели экономического развития. Эволюционная экономическая теория, с точки зрения ее сторонников, рассматривает экономическое развитие как необратимый процесс роста сложности, разнообразия и продуктивности производства за счет периодического повторения смены технологий, видов продукции, организаций и институтов, как это не удивительно, в своем развитии недостаточно исчерпывающе отреагировала на вызовы современности в форме глобализации и процессов, вызванных новым типом воспроизводства в постиндустриальном обществе. В научной статье, опираясь на основные положения эволюционной теории экономики и эмпирику современности, уточнены общие и специфические характеристики развития ТНК и представлено усовершенствованное обоснование периодизации эволюции ТНК. Холлистический подход эволюционной теории экономики к периодизации развития ТНК и проведенный автором анализ этапов становления ТНК дали возможность определить характерные закономерности этого развития и сформулировать гипотезу о вероятности совпадения этапов развития ТНК и этапов развития мировой валютной системы в разрезе временных периодов, а также очертить тенденцию формирования корпораций нового поколения – мондиализированных глобальных сложнокомбинированных структур.

Ключевые слова: ТНК, экономическая глобализация, финансовая глобализация, мировая транснационализация, мондиализация, эволюционная теория экономики.

Рис.: 1. **Табл.:** 2. **Библ.:** 23.

Рыбалко Юлия Сергеевна – ассистент, кафедра международных финансов, Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана (пр. Победы, 54/1, Киев, 03068, Украина)

E-mail: yuliyarybalko@ukr.net

Rybalko Yu. S. Holistic Approach of the Evolution Theory to TNC Genesis

Development of the world economy at the modern stage is characterised with formation of the global model of economic development. Economic evolution theory, from the point of view of its supporters, considers economic development as an irreversible process of growth of complexity, variability and productivity of production by means of periodical repetition of replacement of technologies, types of products, organisations and institutes, quite surprisingly, insufficiently exhaustively reacted in its development on modern challenges in the form of globalisation and processes caused by a new type of reproduction in the post-industrial society. The article, based on main provisions of the economic evolution theory and modern empiricism, specifies general and specific characteristics of development of trans-national corporations (TNC) and provides an improved justification of periodisation of the TNC evolution. The holistic approach of the economic evolution theory to periodisation of the TNC development and the author's analysis of stages of establishment of TNC give a possibility to identify specific regularities of this development and formulate the hypothesis on probability of coincidence of stages of TNC development and stages of development of the world currency system in the context of time periods, and also to mark out the tendency of formation of corporations of a new generation – mondialised global compositely combined structures.

Key words: TNC, economic globalisation, financial globalisation, world transnationalisation, mondialisation, economic evolution theory

Pic.: 1. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 23.

Rybalko Yuliia S. – Assistant, Department of International Finance, Kyiv National Economic University named after. V. Getman (pr. Peremogy, 54/1, Kyiv, 03068, Ukraine)

E-mail: yuliyarybalko@ukr.net

Сучасний етап розвитку світового господарства характеризується формуванням глобальної моделі економічного розвитку. Економічна глобалізація є якісно новим етапом еволюційного розвитку інтернаціоналізації господарського життя, відмінними рисами якого є інтернаціоналізація виробництва та науково-технічного прогресу на базі транснаціональних корпорацій (ТНК), їх численних зв'язків та альянсів, сучасної інформаційної революції, яка супроводжується формуванням світової мере-

жі міжнародних фінансових ринків [1]. Еволюційна економічна теорія покликана, у представленні її прихильників, розглядати економічний розвиток як незворотний процес наростання складності, різноманітності та продуктивності виробництва за рахунок періодично повторюваної зміни технологій, видів продукції, організацій та інститутів [2], як це не дивно, недостатньо вичерпно відреагувала у власному розвитку на нові виклики сучасності у формі процесів глобалізації та процесів, пов'язаних із новим типом відтворення в умовах інформаційно-індустріального суспільства.

Ідеї еволюційної економіки сучасні дослідники пов'язують з ретроспективою у декілька століть та знаходять у теоріях Й. Шумпетера (Schumpeter J., 1911), А. Сміта (Smith A., 1959), Ч. Дарвіна (Darwin Ch., 1859). Із сучасних економістів значну роль у розвитку основних понять і ідей еволюційної економіки зіграли Р. Нельсон (Nelson R., 1982), С. Уінтер (Winter S., 1982), В. Маєвський та представник еволюційно-інституційного напрямку Д. Норт (North D., 1994).

Проблеми дослідження економічної природи ТНК і теоретичних передумов розробки сучасної концепції ТНК глибоко розкриті у працях багатьох вітчизняних науковців, зокрема: Д. Гуртова, Д. Лук'яненко, Т. Орехової, О. Рогача, В. Рокочі, Л. Руденко-Сударевої, С. Якубовського та інших вчених. Вагомий внесок щодо різноманітності теоретичних підходів до аналізу сутності ТНК зробили зарубіжні науковці, зокрема К. Акамацу (Akamatsu K., 1935), П. Бакклі (Buckley P., 1976, 1985), Р. Верном (Vernon R., 1979), М. Вілкінс (Wilkins M., 1970), Волне (Vahlne JE., 1977, 1990), Е. Грехем (Graham E., 1975), Дж. Даннінг (Dunning J., 1981), Дж. Йохансон (Johanson J., 1977), Р. Кейвз (Caves R., 1982), Ч. Кіндбергер (Kindleberger Ch., 1975), М. Кассон (Kasson M., 1976, 1985), Р. Коуз (Coase R., 1937), Ф. Нікербоккер (Knickerbocker F., 1973), Р. Ньюфармер (Newfarmer R., 1985), Х. Перлмуттер (Perlmutter H., 1972), М. Портер (Porter M., 1990), Д. Стопфорд (Storford J., 1972), С. Хаймер (Hymer S., 1960), Я Ло (Ya. Lou, 2007), Р. Тунг (Tung R., 2007), Р. Рамамурті (Ramamurti R., 2010), К. Калотай (Kalotay K., 2010), Дж. Метьюз (Mathews J., 2000), А. Кузнецов та інші.

Мета статті – спираючись на основні положення еволюційної теорії економіки та емпірику сучасності уточнити загальні та специфічні характеристики розвитку ТНК і надати удосконалене обґрунтування періодизації еволюції ТНК.

Сучасний етап розвитку світового господарства характеризується формуванням глобальної моделі економічного розвитку. Основний тренд сучасного глобального розвитку обумовлений інноваційними стратегіями діяльності його головних економічних суб'єктів – ТНК. Сьогодні транснаціональний компонент економічної глобалізації стає не тільки очевидним (саме ТНК були і є основними носіями глобальних мотивацій і дій; 75% світового ВВП виробляють 300 ТНК), але й системоутворюючим, через внутрішні і міжкорпоративні зв'язки та операції глобального бізнесу, які мають власні мотивації, принципи та етику, ігнорують традиційні національні та регіональні інтереси [3].

Зростання ролі ТНК у процесі інтернаціоналізації господарської діяльності призвело до формування ієрархії дефініцій «ТНК» і теорій транснаціоналізації. Слід зазначити, що визначення та теоретичні підходи до становлення ТНК, розроблені як у межах міжнародних організацій, економічних шкіл, так і окремими дослідниками, не суперечать одне одному.

На нашу думку, найбільш узагальнюючу та сучасну дефініцію ТНК надає професор Л. Руденко-Сударева: «ТНК – це група компаній, які не тільки знаходяться і функціонують в різних країнах, контролюються штаб-квартирою, яка розташована в одній конкретній країні; керуються загальною стратегією і скоординованою політикою; мають певні масштаби міжнародної діяльності, але й реалізують єдину бізнес-ідеологію із синтезом філософії волюнтаризму, прагматизму і лібералізму; втручаються у міжнародні політичні процеси, являючи собою їх нові суб'єкти; мають уніфіковану корпоративну систему бухгалтерського обліку і звітності» [4].

Складність і багатогранність сучасних ТНК, динамічність і модифікація багатьох сторін їхньої діяльності зумовили різні теоретичні підходи до аналізу їх становлення. Дослідження еволюції наукових пошуків засвідчило широке різноманіття теоретичних поглядів на змістовну сутність і характеристики ТНК, їх формування та трансформацію. Концептуальне вивчення ідей економістів різних економічних шкіл і напрямів показало, що розвиток ринкових суб'єктів економіки у різних соціально-економічних формаціях і в різні історичні періоди має свою специфіку, зумовлену динамікою економічних, технологічних та інституційних факторів та зміною реакції ринку на державне регулювання. Узагальнення теоретичних підходів до проблеми виникнення та становлення ТНК наведено в *табл. 1*.

Дослідивши теоретичні моделі та концепції, які пояснюють сутність, причини виникнення та еволюцію досліджуваних процесів, нами виявлено обмеженість більшості теоретичних підходів, що панували раніше, до аналізу транснаціоналізації світової економіки. Тому ми цілком погоджуємося з професором Л. Руденко-Сударевою, що «найбільш реалістично, із сучасної точки зору, процес появи і еволюції ТНК описують такі підходи: концепція інтернаціоналізаційного процесу; концепція конкурентних переваг; концепція інтернаціоналізації економічних зв'язків» [5].

Отже, поточні парадигми становлення ТНК не повністю враховують характеристики сучасних ТНК, які постійно змінюються в умовах нестабільного глобального бізнес-середовища, що, у свою чергу, впливає на активність транснаціонального капіталу на глобальних фінансових ринках. Це обумовлює необхідність проведення нових досліджень важливих закономірностей, особливостей та проблем динамізуючих зміни розвитку ТНК.

Холістичний підхід до аналізу економічного середовища відображає генезу еволюційної теорії економіки, яка втілює в собі ідеї та принципи кібернетики, теорії систем та інших теоретичних і філософсько-методологічних концепцій. Незважаючи на те, що еволюційна теорія економіки на сьогодні досить широко використовується у науковій літературі, публіцистиці, політиці вона не знайшла свого відображення у еволюції ТНК, як інституційного суб'єкта глобальної економіки.

Відповідно до засад еволюційної теорії будь-який суб'єкт економіки є результатом впливу нескінченної сукупності культурних, політичних, економічних, природних та інших факторів. Таким чином будь-який суб'єкт економіки тісно пов'язаний причинно-наслідковими зв'язками з зовнішнім середовищем.

Необхідність виявлення етапів розвитку корпорацій крізь призму енвайронментальних чинників стали основною причиною вибору холістичного підходу еволюційної теорії економіки до розгляду ТНК. На нашу думку, він дає можливість по новому поглянути на еволюцію ТНК, шляхом розширення предмета теоретичного аналізу та за рахунок включення до нього факторів, які досі недостатньо враховувалися.

Більшість послідовників теорії і практики міжнародного бізнесу визначають стадійний характер процесу інтернаціоналізації фірми. Так Р.Гріффіна (Griffin R., 2010) і М. Пастей (Pustay M., 2010) виокремлюють п'ять етапів розвитку ТНК [8]. До визначальних факторів етапізації вони відносять: обсяг зовнішньої торгівлі, Першу і Другу світові війни, світові економічні кризи, промислово-технічну революцію та ін.

Еволюція теоретичних підходів до становлення ТНК та їх практична імплементація

Період	Емпірична база	Теорія / Автор	Суть теорії	Можливе практичне застосування
1	2	3	4	5
Кінець 1950 – середина 1970 рр.	ТНК США та Великобританії	Концепція поєднання переваг фірм-інвесторів і країн-реципієнтів (Дж. Даннінг) Теорія монополістичних переваг (ринкових імперфекцій) (С. Хаймер, Ч. Кіндленбергер, Е. Чемберлін) Теорія ЖЦП (Р. Вернон) Технологічна концепція (Дж. Гелбрейт) Теорія зростання фірми (Е. Пенроуз)	Інвестор-монополіст вкладає капітал в іноземні підприємства для стримування конкуренції й захисту своєї конкурентоспроможності ТНК використовують недосконалість ринку, маючи переваги щодо факторів виробництва та економії на масштабах та особливий вид конкуренції, виділяючи свій товар в особливу групу шляхом відносно невисоких витрат на рекламу, маркетинг Будь-який товар проходить життєвий цикл, який складається зі стадій. Пояснює причини переносу виробництва за межі країни базування Розвиток ТНК за рахунок максимізації обсягів продажів у приймаючій країні Визначає фірму як сукупність ресурсів, які координуються менеджером з метою формування прибутку шляхом безпосереднього продажу товарів та послуг на ринку	Пояснює мотиви та умови для активізації процесів залучення іноземних капіталів Пояснює географію експорту ПІІ. Пояснює конкурентоспроможність ТНК та їх стратегії інтернаціоналізації. Використовувалася для вивчення факторів, які сприяють розвитку ТНК в країні базування та іноземних ринках Вивчення і моніторинг на глобальному рівні життєвого циклу окремих товарних груп, галузей і технологій. Дозволяє спрогнозувати пріоритети ПІІ і стратегічні галузі капіталовкладень Демонструє орієнтацію діяльності сучасних зрілих ТНК на високі темпи зростання виробництва, що відповідає інтересам суспільства Містить пояснення внутрішнього росту, яке доповнює існуючі теорії, у т. ч. концепцію Хаймера і пояснює процес генерування внутрішніх конкурентних переваг, специфічних для фірми. Пояснює напрями експансії ТНК. Демонструє вплив фінансової та технологічної допомоги іноземних ТНК на прискорення економічного прогресу у країнах, що розвиваються
Початок 1970 – середина 1980 років	ТНК з Японії і Європейських країн	Теорія наздоганяючого циклу (К. Акамацу, К. Коджима, Т. Озава) Улпсальська модель інтернаціоналізації фірми Дж. Йохансон, Волне Теорія олігополістичного захисту (Нікербокер)	К. Коджима та Т. Озава модифікували модель і додали до парадигми «летячих гусей». К. Акамацу – фактор ПІІ та ТНК. Пояснює розвиток економік що розвиваються та деталізує часовий плин процесів переслідування лідерів У міру набуття досвіду фірма має тенденцію до інтенсифікації своєї прихильності до іноземних ринків Розвиток ТНК як гонитва за лідерством (серед ТНК)	Використання поняття «психологічна дистанція» дає можливість осмислити та, за необхідності, виміряти культурну дистанцію між країнами і ринками Допомагає змодельовати переміщення активів ТНК за кордон з метою стримування їхньої можливої експансії в країні базування Використовується для аналізу мотивації фінансово потужних компаній однакового рівня економічного розвитку. Може бути використана для відбору корпорацій, які вже проникли на даний ринок

ЕКОНОМІКА ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5
Кінець 1970 – початок 1990 рр.	Комплексний аналіз ТНК розвинених країн	Теорія інтернаціоналізації (П. Бакклі, М. Кассон, Дж. Йохансон) Еклектична теорія (Дж. Даннінг) Теорія Хекшера-Оліна. Теорія порівняльної вартості робочої сили П. Самуельсона. Парадокс Леонтєва Теорія «міжнародного бізнесу» (П. Бакклі, Р. Кейвз) Концепція внутрішньої фірмової централізації (М. Тейлор, Н. Тріфт) Теорія дисбалансів (Х.-Ч. Мун)	Основною конкурентною перевагою ТНК є інтер-нальна структура, за якою власні ноу-хау не досяжні конкурентам. Внутрішня структура ТНК розглядається як альтернативний ринок Виокремлення трьох груп факторів (OLI), що визначають транс-націоналізацію та обсяг іноземних активів Обґрунтовує ефективність переміщення факторів виробництва між країнами. Вперше поставив під сумнів об'єктивність теорії Хекшера – Оліна – Самуельсона	Дозволяє оцінити ступінь об'єднання усіх технологій і ноу-хау в середині ТНК та ефект від використання трансфертних цін Вивчення мотивів ПІІ в системі переваг ТНК Використовується при аналізі причин міграції інвестиційних товарів Аналіз внутрішньої корпоративної структури ТНК
Середина 1990 рр.	ТНК з обраних країн, що розвиваються	Концепція «мобілізаційних факторів ПІІ» (А. Кузнецов)	Пояснює внутрішні та між фірмові зв'язки в організаційній структурі ТНК, відмічає існування ядра та периферії Представлений ряд «нетрадиційних» факторів для пояснення ПІІ Конкретизація еkleктичної парадигми – виділення четвертого фактора транснаціоналізації – країни походження ТНК	Дозволяє ефективніше будувати внутрішні зв'язки між елементами організаційної структури ТНК Дає можливість виявити найбільш ватомі складові державної політики щодо регулювання експорту ПІІ Доповнює OLI-модель та пояснює поведінку та динаміку розвитку російських ТНК та може використовуватися для аналізу ТНК з схожих за розвитком країн
2000-ні рр.	Комплексний аналіз ТНК з країн, що розвиваються та пострадянських країн	Ідея про різні стадії розвитку ТНК (Р. Рамамурті) Модель «трампліну» («springboard model») Я. Ло, Р. Тунг LLL-модель (Дж. Метьюз)	Нова концепція інтернаціоналізації бізнесу, яка враховує наявність особливих «мобілізаційних факторів» прямого інвестування, зокрема, регіональної інтеграції Виділяє три стадії розвитку ТНК: дитинство, юність, зрілість Міжнародна експансія як засіб отримання стратегічних ресурсів, нових можливостей і «трамплін» для досягнення успіху як в країні-базування так і на глобальному ринку Прискорена інтернаціоналізація компаній за рахунок поєднання трьох груп факторів (зв'язок, левелінг, навчання)	Пояснює залежність ступеня транснаціоналізації ТНК від наявності в країні базування спеціальних «мобілізаційних факторів». Використовується для оцінки потенціалу експорту капіталу ТНК; для пояснення масштабів ПІІ окремої країни Дозволяє переосмислити та поглибити розуміння ранньої стадії інтернаціоналізації компанії Пояснює поведінку та динаміку розвитку ТНК схожих за розвитком країн. Пояснює властивість комплексно використовувати власні компетенції і нові можливості на глобальному ринку Доповнює OLI-модель і дає розуміння стратегічних детермінант ТНК з даної групи та схожих за розвитком країн. Пояснює феномен прискореної інтернаціоналізації компанії

Джерело: складено автором самостійно на основі [9 – 23].

На нашу думку, каталізатором глобальних трансформацій є активність транснаціонального капіталу на глобальних фінансових ринках, тому еволюцію розвитку ТНК також доцільно розглядати в контексті процесів танснаціоналізації, суцільної глобалізації та фінансової глобалізації (рис. 1).

Аналіз графічної моделі динаміки індексів світової транснаціоналізації, фінансової глобалізації та суцільної глобалізації дає підставу виявити відрізки їх зростання та спаду, які автори дослідження – О. Мозговий, Л. Руденко-Сударева і Д. Гуртов, пояснюють кризовими явищами і після кризовим розвитком економік країн світу. Зосередження уваги на окремих ділянках графіку уможливорює виявлення функцій ТНК у глобальному просторі фінансових ринків, дозволяє визначити перспективні орієнтири у русі транснаціонального капіталу світових корпорацій і поглиблення фінансової взаємодії останніх зі світовою економічною спільнотою [6].

Також зосередження уваги на окремих ділянках графіку дозволило нам висловити гіпотезу щодо ймовірності співпадіння за часовими періодами етапів розвитку ТНК з етапами розвитку світової валютної системи (табл. 2).

Проведений нами аналіз етапів становлення ТНК дозволив виявити характерні закономірності цього розвитку: розвиток ТНК відбувається синхронно з розвитком світової валютної та фінансової системи; необхідною умовою розвитку ТНК є доступ до фінансових ресурсів; швидке зростання ТНК обумовлене лібералізацією міжнародних фінансових операцій.

Рівень транснаціоналізації, характерний для перших трьох етапів розвитку ТНК, визначається об'єктивними умовами – альтернативним використанням відходів, виробничих потужностей, торгово-комерційної мережі та тіс-

но пов'язаний з фінансовими можливостями традиційного виробництва. Підтвердженням цьому є поведінка кривої індексу світової транснаціоналізації (див. рис. 1), яка доводить сутнісну видозміну основовизначальної функції капіталу від виключно ресурсозабезпечуючої до повноцінної основи подальшого функціонування ТНК [6].

Відмінність наступних етапів транснаціоналізації полягає в зменшенні ролі основного виробництва, яка не обмежувалася експансією у власні або пов'язані галузі і супроводжувалася повним відривом фінансових інтересів від інтересів виробництва. У міру розвитку як ТНК, так і власне транснаціоналізації одержання прибутку досягається шляхом розширення можливостей міграції капіталів за межі галузі, регіону, національної економіки.

Отже, причиною кожного нового етапу еволюції ТНК є модифікація комбінації факторів або інновацій, які включають не лише зміну етапів еволюції світової валютної системи, технічні нововведення, але й організаційні, управлінські та маркетингові інновації, нові ринки, нові ресурси, фінансові інновації та нові комбінації вище зазначених ресурсів.

Характеристики ТНК досить швидко змінюються в процесі еволюції міжнародних економічних відносин, про що свідчить скорочення кожного нового етапу розвитку. За останні два десятиліття в їх діяльності відбулися глибокі якісні зміни. Так, менеджмент сучасних глобальних корпорацій відрізняється: безпрецедентними масштабами програм, проектів та операцій транснаціонального характеру; процедурами ініціювання розробки та реалізації рішень рамках гнучких структур, переважно мережевого характеру; демократично-координуючим управлінням у середовищі крос-культурного стилю поведінки; креативністю з реаліза-

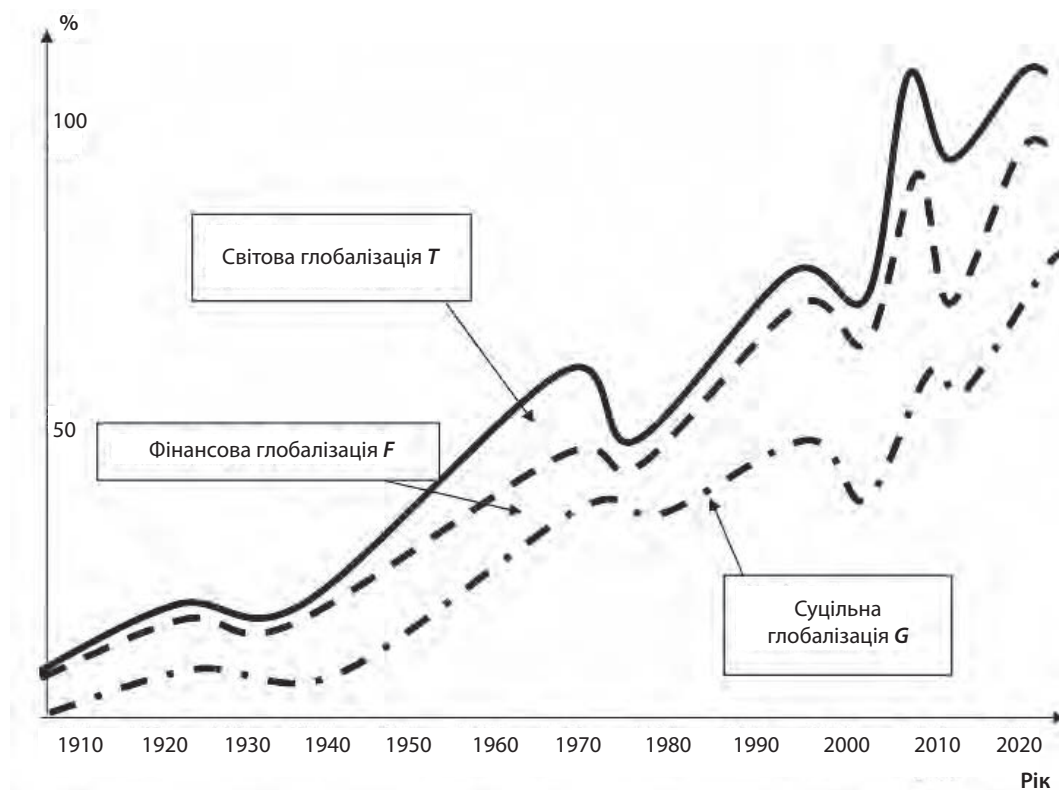

Рис. 1. Розвиток світової транснаціоналізації, фінансової глобалізації та суцільної глобалізації за період 1910-2020 роки [6, с. 43]

Етапізація розвитку ТНК

Період / Часові рамки, роки	Етап еволюції ТНК	Етап розвитку світової валютної системи
Перший 1900 – 1928	Формування	Паризька валютна система золотовалютного стандарту
Другий 1929 – 1945	Становлення	Генуезька валютна система
Третій 1946 – 1972	Розвиток	Бреттон-Вудська валютна система
Четвертий 1973 – 1985	Процвітання	Ямайська валютна система (Моновалютна – доларова)
П'ятий 1985 – 2000	Глобалізація	Ямайська валютна система. Європейська валютна система
Шостий, сучасний	Метакорпоративізація	Ямайська валютна система (Бівалютна – євро-доларова)
Сьомий	Мондіалізація	Валютний поліцентризм – формування нових регіональних валютних систем

Джерело: складено автором самостійно на основі [8].

цією лідерських амбіцій і стратегій в найбільш перспективних та прибуткових сегментах ринку; активною цілеспрямованою підтримкою глобального бренду; обов'язковим врахуванням геополітичної кон'юнктури [3].

На нашу думку, сьогодні доцільно говорити про ТНК нового покоління, для яких характерною рисою є схильність до агресивної експансії, поглинань, жорсткого суперництва та віртуалізації. Стратегії, система управління, організаційна структура таких ТНК набувають більш політизованого, глобального, інтегрованого характеру. Поступово перетворюючись у мондіалізовані глобальні структури, втрачаючи фізичні та правові характеристики, корпоративну культуру, вони намагаються зберегти свої національні особливості.

ВИСНОВКИ

Таким чином, існує значна кількість різноманітних теоретичних підходів до еволюції ТНК у світовій економіці з боку вітчизняних і зарубіжних науковців. Та ці погляди є неоднозначними, що сприяло використанню у дослідженні холістичного підходу еволюційної теорії економіки щодо дослідження генезису ТНК. Еволюційна теорія економіки розглядає об'єкт дослідження цілісно – як сукупність різних зв'язків, відносин і впливів, що враховує природу сучасного покоління ТНК.

У процесі еволюції вигляд ТНК суттєво змінився. Вони перетворилися з монополій, орієнтованих переважно на національні ринки, у великі складнокомбіновані структури, діяльність яких стрімко глобалізується та мондіалізується. Проведений автором аналіз етапів становлення ТНК дозволив виявити характерні закономірності цього розвитку та висловити гіпотезу щодо ймовірності співпадіння за часовими періодами етапів розвитку ТНК з етапами розвитку світової валютної системи. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Слепова В. А. Международный финансовый рынок : учеб. пособие / Под ред. д-ра эк. наук, проф. В. А. Слепова, д-ра эк. наук, проф. Е. А. Звоновой. – М. : Магистр, 2007. – 543 с.
2. Маевский В. Эволюционная теория и технологический прогресс / В. Маевский // Вопросы экономики. – 2001. – № 1. – С. 4 – 16.
3. Глобальное экономическое развитие: тенденции, асимметрии, регулирование : монография / [Д. Лукьяненко, В. Колесов, Я. Столярчук и др.]; под науч. ред. профессоров Д. Лукьяненко, А. Поручника, В. Колесова. – К. : КНЭУ, 2013. – 446 с.
4. Руденко Л. В. Методологія дослідження та бізнес-моделі розвитку транснаціональних корпорацій : автореф. дис.

док. ек. наук: спец. 08.05.01 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» / Л. В. Руденко. – К. : КНЕУ, 2004. – 13 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://librar.org.ua/sections_load.php?s=business_economic_science&id=2707

5. Руденко Л. В. Управління потоками капіталів у сучасній бізнес-моделі функціонування транснаціональних корпорацій : монографія / Л. В. Руденко. – К. : Кондор, 2004. – С. 480.

6. Руденко-Сударєва Л. В. Методика економічної оцінки глобальних процесів / Л. Руденко-Сударєва, О. М. Мозковий, Д. О. Гуртов ; за ред. д. е. н. Л. В. Руденко-Сударєвої. – К. : КП «Редакція», 2010. – 192 с.

7. Dictionnaire de la Mondialisation. Paris, 2001. – P. 210.

8. Гриффин Р. Международный бизнес. – 5-е изд. / Р. Гриффин, М. Пастей / Пер. с англ. под ред. А. Г. Медведева. – СПб. : Питер, 2010.

9. Кузнецов А. Российские прямые инвестиции в странах СНГ / А. Кузнецов // Международные процессы. – 2012. – Май – Август. Том 10. – № 2(29). – С. 19 – 30.

10. Akamatsu K. A historical pattern of economic growth in developing countries / K. Akamatsu // Journal of Developing Economies, 1(1) : 3 – 25, March – August. – 1962.

11. Dunning, J. H., 1981. Explaining the international direct investment position of countries: Towards a dynamic or developmental approach / J. H. Dunning // Review of World Economics, Volume 117, Number 1, 30 – 64.

12. Kindleberger Ch. The Theory of Direct Investment / Ch. Kindleberger // International Trade and Finance. – London, 1975.

13. Vernon R. The Product Cycle Hypothesis in New International Environment / R. Vernon // Oxford Bulletin of Economics and Statistics. – 1979.

14. Caves R. E. Multinational Enterprise and Economic Analysis / Caves R. E. Cambridge : Cambridge University Press – 1982. – 322 p.

15. Buckley P. J. The economic theory of the multinational enterprises / P. J. Buckley, M. C. Casson. – London : Macmillan, 1985.

16. Wilkins M. The Maturing of Multinational Enterprise / M. Wilkins // American Business Abroad from 1914 to 1970. – Cambridge, 1974.

17. Knickerbocker, F. Oligopolistic reaction and multinational enterprise / F. Knickerbocker. – Boston, Mass. : Graduate School of Business Administration, Harvard. – 1973.

18. Johanson J. The Internationalization process of the firm – a model of knowledge development and increasing foreign market commitments / J. Johanson, J. E. Vahlne // Journal of International Business Studies, 8(1) : 23 – 31. – 1977.

19. Graham E. M. Oligopolistic imitation and European direct investment in the United States, D. B. A. / E. M. Graham / Dissertation, Harvard University, unpublished. – 1975.

20. Luo, Ya. & Tung, R. L. International expansion of emerging market enterprises: A springboard perspective / Ya. Luo, R. L. Tung // *Journal of International Business Studies*, vol. 38. – 2007. P. 481 – 498.

21. Kalotay, K. The future of Russian outward foreign direct investment and the eclectic paradigm: What changes after the crisis of 2008-2009? / K. Kalotay // *Competitio (University of Debrecen)*, Vol. 9, No. 1. – June 2010, pp. 31 – 54.

22. Mathews J. A. Accelerated Internationalisation for the Periphery / J. A. Mathews // Paper Read at European International Business Association Annual Conference, Maastricht in September – 2000.

23. Ramamurti, R. Developing Countries and MNEs: extending and enriching the research agenda / R. Ramamurti // *Journal of International Business Studies*, Vol. 35. – 2010., pp. 277 – 283.

REFERENCES

Akamatsu, K. "A historical pattern of economic growth in developing countries". *Journal of Developing Economies*, no. 1 (1) (1962): 3-25.

Buckley, P. J., and Casson, M. C. *The economic theory of the multinational enterprisers*. London: Macmillan, 1985.

Caves, R. E. *Multinational Enterprise and Economic Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press, 1982.

Dictionnaire de la Mondialisation. Paris, 2001.

Dunning, J. H. "Explaining the international direct investment position of countries: Towards a dynamic or developmental approach", vol. 117, no. 1 (1981): 30-64.

Griffin, R., and Pastey, M. *Mezhdunarodnyy biznes*. St. Petersburg: Piter, 2010.

Graham, E. M. "Oligopolistic imitation and European direct investment in the United States, D. B. A." *Dissertation, Harvard University, unpublished*, 1975.

Johanson, J., and Vahlne, J. E. "The Internationalization process of the firm – a model of knowledge development and increasing foreign market commitments". *Journal of International Business Studies*, no. 8 (1) (1977): 23-31.

Kuznetsov, A. "Rossiyskie priamye investitsii v stranakh SNG" [Russian direct investments in the CIS countries]. *Mezhdunarodnye protsessy*, vol. 10, no. 2 (29) (2012): 19-30.

Kindleberger, Ch. *The Theory of Direct Investment*. London: International Trade and Finance, 1975.

Knickerbocker, F. *Oligopolistic reaction and multinational enterprise*. Boston; Mass. : Graduate School of Business Administration; Harvard, 1973.

Kalotay, K. "The future of Russian outward foreign direct investment and the eclectic paradigm: What changes after the crisis of 2008-2009?". *Competitio (University of Debrecen)*, vol. 9, no. 1: 31-54.

Lukianenko, D., Kolesov, V., and Stoliarchuk, Ya. *Globalnoe ekonomicheskoe razvitie: tendentsii, asimmetrii, regulirovanie* [Global economic development trends, asymmetry regulation]. Kyiv: KNEU, 2013.

Luo, Ya., and Tung, R. L. "International expansion of emerging market enterprises: A springboard perspective". *Journal of International Business Studies*, vol. 38 (2007): 481-498.

Maevskiy, V. "Evolutsionnaia teoriia i tekhnologicheskii progress" [Evolutionary theory and technological progress]. *Voprosy ekonomiki*, no. 1 (2001): 4-16.

Mathews, J. A. "Accelerated Internationalisation for the Periphery". *Paper Read at European International Business Association Annual Conference*, 2000.

Rudenko, L. V. *Upravlinnia potokamy kapitaliv u suchasniy biznes-modeli funktsionuvannia transnatsionalnykh korporatsii* [Managing Capital Flows in the modern business model of transnational corporations]. Kyiv: Kondor, 2004.

Rudenko-Sudarieva, L., Mozkovi, O. M., and Hurto, D. O. *Metodyka ekonomichnoi otsinky hlobalnykh protsesiv* [Methods of economic evaluation of global processes]. Kyiv: Redaktsiia, 2010.

Rudenko, L. V. "Metodolohiia doslidzhennia ta biznes-modeli rozvytku transnatsionalnykh korporatsii" [Research methodology and business model of transnational corporations]. http://librar.org.ua/sections_load.php?s=business_economic_science&id=2707

Ramamurti, R. "Developing Countries and MNEs: extending and enriching the research agenda". *Journal of International Business Studies*, vol. 35 (2010): 277-283.

Slepova, V. A. *Mezhdunarodnyy finansovyy rynek* [The international financial market]. Moscow: Magistr, 2007.

Vernon, R. "The Product Cycle Hypothesis in New International Environment". *Oxford Bulletin of Economics and Statistics* (1979).

Wilkins, M. "The Maturing of Multinational Enterprise". In *American Business Abroad from 1914 to 1970*. Cambridge, 1974.